

HAYAT

AYDA BİR ÇIKAR FİKİR ve EDEBİYAT MECMUASI

YENİ TERTİP: № 2. ŞUBAT 1930

*Yapanlar, doğuranlar, yaradanlar
yalnız nikbinler, idealistlerdir.
Bedbinler doğuramaz, hayatı idame
edemez, Tarihi yoğuramaz.*

MÜNDERECAT

Eskiler alayım	Celâl Nuri	97
Yunan istiklâli, 100 üncü senenin dönümü	Salih Tosun	106
Standardisation	Servet Hayri	114
Gazetecilik buhranı	Helvacıoğlu	118
Verem olmuş bir devlet	A. H.	127
Kitabiyat	"	139
Pekinde keşfedilen Maymun-İnsan	C. N.	142
Eski ilim	C. N.	146
Lisan mes'alesi : Nereye gidiyoruz ?	Muallim Hüsejin Kâzım	150
Bir Devlet bankası	Akil Emrullah	154
Abdülhamide Wilhelmi nasıl curnal etmişler?	İbrahim Halil Paşa	157
Umumî harbin zuhûru sebepleri	Feyzi	163
Mahmut Esat Beyefendiye	Ağaoğlu Ahmet	173
Bir taht daha yıkılıyor mu ?	Rauf Ahmet	176
Kooperatif	Dr. Orhan Sadeddin	189

ANKARA ve İSTANBUL

İdare eden: CELÂL NURİ

İSTANBUL, DEVLET MATBAASI

NUSHASI : 20 K.

Bir Devlet Bankası

Bu makalemizde tarihi ihdasından beri Almanyada mühim vazifeler ifa eden Devlet Bankasının teşkilâtından bahsedeceğiz. Bu bankanın teşkilâtı 1924 senesi Eksperler Birinci Komitesi tarafından vuku bulan tekliflerin neticesidir. Tamirat komisyonuna verdikleri bir raporda eksperler Almanyanın yeni bir deviz bankası tesis etmedikçe parasını istabilize edemeyeceği meselesini prensip itibarile mevzuu bahsetmişlerdir. Yeni banka atideki prensiplere tevfikân faaliyete başlayacaktır:

Yeni banka yalnız elli sene müddetle banknot ihraç etmek hakkını haiz olacaktır.

İhraç edeceği banknotların asgarî %33, 50 altın mukabili bulunacaktır.

Yeni banka diğer bankalara karşı iskonto bankası rolünü ifa edecek ve iskontonun resmî miktarını tesbit eyliyecektir.

Yeni banka Almanya Devletine kısa vadeli ikrazlarda bulunacak ve bunlar hakikî teminata raptedilmiş olacaktır.

Yeni banka hükûmetten müstakil bir mevcudiyete malik olacak ve dört yüz milyon altın marklık sermayesi bulunacaktır.

Mutat bir alman idare meclisinin yanında azasının nısfı ecnebi olan bir kontrol meclisi bulunacaktır.

Ağustos 1924 tarihli Londra Konferansı bu teklifleri kabul etmiştir. 16 ağustos 1924 tarihinde imza edilen protokolda Almanya ihzar olunan plânın mevkii tatbika konulması için taahhütte bulunmuştur.

Devlet Bankasının teşkiline ait alman kanunu 30 ağustos 1924 tarihlidir. Bu kanunun en esaslı maddelerini izah edeceğiz. Devlet Bankasının teşkilâtını anlamak için bu maddelere vukuf şarttır.

Reichsbank hükûmetten tamamilen müstakildir. Banka bütün Almanya'da para tedavülünü tanzim etmek vazifesile mükelleftir. Elli sene müddetle Almanya'da banknot ihraç etmek hakkını haizdir. Diğer devlet bankaları ancak 194 milyon altın mark kadar

banknot ihraç edebilirler. Bavyera Bankası 70 milyon, Saks Bankası 70 milyon, Wurtemberg Bankası 27 milyon, Bade Bankası 27 milyon.

Reichsbank sermayesini 400 milyona kadar çıkarabilir. Her halde sermaye asgarî 300 milyon altın mark olacaktır. Eski aksiyonerler bankanın sermayesine iştirak edebilirler. Bu iştirak 100 milyon markı tecavüz edemez. Mütebaki sermaye ancak altın ve deviz ile ikmal olunur.

Devlet Bankası Almanlardan mürekkep bir idare meclisi tarafından idare olunur. Bu idare meclisi iskonto siyasetile, paranın ve banka itibarının konsolidasyonu ile iştigal eder. İdare meclisinin reisi kontrol komitesi tarafından intihap olunur. Devlet Bankası reisinin vazifesinin müddeti dört senedir. Reis ilânihaye intihap olunabilir.

Bu idare meclisinin yanında yedisi Alman ve yedisi ecnebi olmak üzere on dört azadan mürekkep bir kontrol meclisi vardır. Ecnebi aza atıdaki devletler tebaası meyanından intihap olunurlar:

İngiltere 1, Fransa 1, Hollanda 1, Belçika 1, Amerika birleşmiş devletleri 1, İtalya 1, İsviçre 1. Reichsbank reisi bu kontrol meclisi azasından bulunur.

Kontrol meclisi azasından birini ihraç olunacak banknotların kontrolüne memur eder.

Devlet Bankası Almanya hazinesine ikrazatta bulunabilir. Bu ikrazlar kısa müddetli olacak ve hakikî teminat mukabili verilecektir.

Reichsbank aynı zamanda şümendüfer ve posta idarelerine de avanslar verebilir.

Reichsbank'ın banknotları banka komiserliğinin pulunu haiz olmadıkça ihraç olunamaz. Bu banknotlar yüzde kırk nisbetinde altın veya deviz mukabili olacaktır. Reichsbank ihraç ettiği banknotlar için Almanya hükûmetine muayyen bir vergi tediye edecektir.

Reichsbank'ın temettüünün tevzii meselesi oldukça karışıktır. Senenin safi temettüü üzerinden yüzde yirmi ihtiyat akçesi ayrılır. Reichsbank'ın aksiyonerleri yüzde sekiz dividant alırlar. Bu dividant verilemediği takdirde mütebakisi gelecek senenin safi temettüü üzerinden ihtiyat akçesi hissesi ayrıldıktan sonra ikmal edilir.

İlk dividant tevzi edildikten sonra hariç kalan paralar şu suretle taksim olunur:

İlk 50 milyon hükûmet ile aksiyonerler arasında taksim olunur. İkinci elli milyonun dörtte üçü hükûmete ve dörtte biri aksiyonerlere verilir. Mütebakinin onda dokuzu hükûmete ve onda biri aksiyonerlere tevzi olunur.

İşte Almanya'da büyük roller oynıyan Reichsbank'ın hakikî vaziyeti bundan ibarettir. Reichsbank İngiltere ve Fransa devlet bankaları gibi nım resmî bir bankadır. Fakat Reichsbank Fransa ve İngiltere devlet bankalarından daha az hükûmetin nüfuzuna tâbidir. Fark bundan ibarettir.

26 mayıs 1922 tarihli kararname ile tasvip edilen Reichsbank'ın istiklâliyeti Eksperler Komitesi tarafından teyit olunmuştur.

İşte geçenlerde neşrettiği muhtırasile hakikî bir hareket tev-lit eden Reichsbank reisi Doktor Schacht'ın vaziyetini kuvvetlendiren keyfiyet bundan ibarettir.

AKIL EMRULLAH